

ธงชัยเฉลิมพลประจำหน่วยทหาร

น.ท.สมภพ แสงสมรส

ผู้บังคับกองพัน กรมหนักเรียนนายเรือรักษาพระองค์

กล่าวนำ

ขุนวู (Sun Tzu) นักยุทธศาสตร์ทหารชาวจีนผู้ยิ่งใหญ่ กล่าวว่า "การควบคุมบังคับบัญชาไพร่พลจำนวนมากให้เสมือนหนึ่งบังคับบัญชาไพร่พลจำนวนน้อย จำเป็นจักต้องอาศัยเครื่องมือสื่อสารและสัญญาณกับการประสานงาน ดังนั้น ทหารทุกนายจะได้รับคำสั่งให้บุกไปข้างหน้าหรือถอยทัพกลับโดยสังเกตจากธง และป้ายสัญญาณ และฟังคำสั่งให้เคลื่อนพลหรือหยุดโดยฟังจากเสียงฆ้องและกลอง รวมทั้งการจัดขบวนรบเป็นหมวดหมู่ที่มีระเบียบแบบแผน และมีระเบียบวินัยที่ดี" จากคำกล่าวของขุนวูข้างต้นได้แสดงให้เห็นว่าในการควบคุมบังคับบัญชากองทัพขนาดใหญ่เพื่อเข้าทำการรบนั้น "ธง" ได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารและสัญญาณให้แก่เหล่าทหารทุกนายได้มีจุดมุ่งมั่นรวมอยู่ที่จุดเดียวกัน และยังจะเป็นการชมขวัญและก่อขวัญประสาทของฝ่ายตรงข้าม โดยเฉพาะการรบในเวลากลางวัน จะใช้ธงรบและธงสัญญาณในการควบคุมบังคับบัญชาเหล่าทหารเหล่านั้นมิให้บุกทะลวงเข้าศึกหรือถอยกลับอย่างโดดเดี่ยวเพียงคนเดียว ดังนั้นธงและการใช้ธงจึงมีความสำคัญสำหรับเหล่าทหารเป็นอย่างยิ่ง ในที่นี้ผู้เขียนจะได้นำเสนอความรู้เกี่ยวกับความเป็นมา และความสำคัญของธงประจำหน่วยทหารที่ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุดของทหาร และเป็นเกียรติยศสูงสุดของหน่วยทหารนั้น ๆ คือ ธงชัยเฉลิมพล (สามารถเขียนได้อีกแบบว่า "ธงไชยเฉลิมพล" แต่ปัจจุบันในประกาศต่าง ๆ ในราชกิจจานุเบกษานิยมเขียนว่า "ธงชัยเฉลิมพล")

ความเป็นมา และความสำคัญของธงชัยเฉลิมพล

ธงชัยเฉลิมพล เริ่มมีครั้งแรกในกองทัพบก แต่เดิมจำแนกได้เป็น ๒ ประเภท ประเภทแรกคือ ธงชัยเฉลิมพลประจำกองทัพ อันได้แก่ ธงจตุราชูชิปไตย และธงมหาไพชยนต์รั้ว และประเภทที่สองคือ ธงชัยเฉลิมพลประจำหน่วยทหาร

ธงจตุราชูชิปไตย นับเป็นธงชัยเฉลิมพลประจำกองทัพครั้งแรกของไทย ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้โปรดเกล้าฯ ให้จัดสร้างขึ้นและพระราชทานแก่กองทัพไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๘ เพื่อแทนพระองค์ไปในกองทัพที่ยกไปปราบพวกฮ่อที่เข้ามาก่อการจลาจลในแคว้นหัวพันทั้งห้าทั้งหก และแคว้นสิบสองปันนา

ธงมหาไพชยนต์รั้วนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ได้โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๕๕ เพื่อพระราชทานให้เป็นธงชัยเฉลิมพลประจำกองทัพบก อีกธงหนึ่งคู่กับธงจตุราชูชิปไตย

สำหรับธงชัยเฉลิมพลประจำหน่วยทหารนั้น องค์พระมหากษัตริย์จะโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นพระราชทานเป็นคราว ๆ คราวละหลายธง และในคราวหนึ่ง ๆ ธงจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน จะผิดแผกกัน แต่ส่วนที่เป็นนามหน่วยเท่านั้น โดยความหมายสำคัญของธงชัยเฉลิมพลประจำหน่วยทหาร มี ๓ ประการ คือ ผืนธง นั้นหมายถึง ชาติ ส่วนบนยอดธงบรรจุพระพุทธรูป หมายถึง พุทธศาสนา และเส้นพระเจ้าของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งหมายถึง องค์พระมหากษัตริย์ ดังนั้นเหล่าทหารทั้งปวงจักต้องพิทักษ์รักษาธงชัยเฉลิมพลของหน่วยตนไว้ด้วยชีวิต รวมทั้งธงชัยเฉลิมพลยังเป็นเครื่องนำความองอาจ ความกล้าหาญของเหล่าทหารทั้งปวงให้เข้าต่อสู้กับข้าศึกศัตรูให้ได้ชัยชนะกลับมาเมื่อยามที่ต้องเข้าทำการรบในสงคราม สำหรับการปฏิบัติต่อธงชัยเฉลิมพลทุกชั้นตอน จักต้องเป็นไปตามพิธีการ ระเบียบแบบแผนที่วางไว้อย่างเข้มงวดกวดขัน โดยในโอกาสที่จะเชิญธงชัยเฉลิมพลของหน่วยออกจากที่ตั้งประจำ จะต้องเป็นพิธีการที่มีความสำคัญเกี่ยวกับเกียรติยศและเชิดหน้าชูตาเท่านั้น อาทิ พิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนของทหาร และการไปราชการสงคราม เป็นต้น

ธงจุฬาราชูชิปไทย
ธงชัยเฉลิมพลประจำกองทัพ สมัยรัชกาลที่ ๕

ธงชัยเฉลิมพลประจำกองทัพ สมัยรัชกาลที่ ๖
(ใช้คู่กับธงจุฬาราชูชิปไทย)

ด้านหน้าของธงชัยเฉลิมพล

ด้านหลังของธงชัยเฉลิมพล

ธงชัยเฉลิมพล ที่รัชกาลที่ ๖ โปรดเกล้าฯ ให้ส่งไปพระราชทาน
แก่กองทัพไทยในสงครามโลกครั้งที่ ๑ ณ ทวีปยุโรป

ประเภทของธงชัยเฉลิมพล

ในปัจจุบันตามพระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้กำหนดประเภทของธงชัยเฉลิมพลไว้ ๓ ชนิด คือ ธงชัยเฉลิมพลของทหารบก ธงชัยเฉลิมพลของทหารเรือ และธงชัยเฉลิมพลของทหารอากาศ ซึ่งมีลักษณะดังนี้

ธงชัยเฉลิมพลของทหารบก มีลักษณะอย่างเดียวกับธงชาติ แต่เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขนาดกว้างด้านละ ๗๐ เซนติเมตร ตรงกลางของผืนธงมีอุณาโลมทหารบกและมีชื่อหน่วยทหารสีแดง ขลิบริมสีเหลือง เป็นแถวโค้งโอบใต้อุณาโลมทหารบก ผืนธงมุ่มบนด้านที่ติดกับคันธงมีรูปพระมหามงกุฏ และเลขหมายประจำรัชกาลของพระมหากษัตริย์ที่พระราชทานเป็นตัวเลขไทยสีเหลือง ภายใต้พระมหามงกุฏมีพระปรมาภิไธยย่อสีแดงขลิบริมสีเหลืองรัศมีสีฟ้า ขอบธงด้านที่ติดกับคันธงมีเกลียวเชือกสีแดงสลัปดาห์ ด้านอื่นมีแถบจีบสีเหลือง กว้าง ๒ เซนติเมตร สำหรับธงชัยเฉลิมพลของหน่วยทหารในกองบัญชาการกองทัพไทย มีลักษณะอย่างเดียวกับธงชัยเฉลิมพลของทหารบก

ธงชัยเฉลิมพลของหน่วยทหารบก

ธงชัยเฉลิมพลของหน่วยทหารเรือ

ธงชัยเฉลิมพลของทหารเรือ มีลักษณะอย่างเดียวกับธงชาติ แต่ตรงกลางของผืนธงมีรูปจักรแปดแฉก แฉกของจักรเวียนไปทางซ้ายและมีสมอสอดดวงจักร ภายใต้พระมหามงกุฏ รูปเหล่านี้เป็นสีเหลือง ขอบธงด้านที่ติดกับคันธง มีเกลียวเชือกสีแดง หากจะกล่าวอีกนัยหนึ่งแล้ว ธงนี้ก็มีลักษณะอย่างเดียวกันกับธงฉานนั่นเอง (โดยจะแตกต่างกันตรงที่ธงฉานนั้นเป็นธงที่ใช้ในเรือพระที่นั่ง และเรือหลวง หรือเป็นธงสำหรับหน่วยทหารเรือที่ยกพลขึ้นบก ซึ่งหน่วยทหารนั้นไม่ได้รับพระราชทานธงชัยเฉลิมพล)

ธงชัยเฉลิมพลของทหารอากาศ มีลักษณะอย่างเดียวกับธงชาติ แต่เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขนาดกว้างด้านละ ๗๐ เซนติเมตร ตรงกลางของผืนธงมีดวงกลมสีฟ้าขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางยาว ๒ ใน ๓ ส่วนของความกว้างของผืนธง ภายในดวงกลมมีอุณาโลมทหารอากาศ และมีชื่อหน่วยทหารสีแดงขลิบริมสีเหลืองเป็นแถวโค้งโอบใต้ดวงกลมสีฟ้า ผืนธงมุ่มบนด้านที่ติดกับคันธงมีรูปพระมหามงกุฏและเลขหมาย

ประจำรัชกาลของพระมหากษัตริย์ที่พระราชทานเป็นตัวเลขไทยสีเหลือง ภายใต้พระมหามงกุฎมีพระปรมาภิไธยย่อสีแดงขลิบริมสีเหลืองรัศมีสีฟ้าขอบธงด้านที่ติดกับคันธงมีเกลียวเชือกสีแดงสลัปดาห์ด้านอื่นมีแถบจีบสีเหลืองกว้าง ๒ เซนติเมตร

ธงชัยเฉลิมพลของหน่วยทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ ในมาตรา ๑๔ พระราชบัญญัติธง พ.ศ. ๒๕๒๒ วรรค ๒ ได้กำหนดให้หน่วยทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ ซึ่งมีธงชัยเฉลิมพลของทหารบกแล้ว จะมีธงชัยเฉลิมพลของหน่วยทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์เพิ่มขึ้นอีกหนึ่งธงก็ได้ ธงนี้มีลักษณะอย่างเดียวกับธงชาติ แต่กว้าง ๗๐ เซนติเมตร ยาว ๑๐๕ เซนติเมตร ตรงกลางของผืนธงมีรูปสีเหลี่ยมผืนผ้าสีแดงกว้าง ๓๕ เซนติเมตร ยาว ๕๒.๕ เซนติเมตร ภายในรูปสีเหลี่ยมผืนผ้านี้มีรูปช้างเผือกทรงเครื่องยืนแท่นหันหน้าเข้าหาคันธง ผืนธงมุมบนด้านที่ติดกับคันธงมีรูปพระมหามงกุฎ และเลขหมายประจำรัชกาลของพระมหากษัตริย์ที่พระราชทานเป็นตัวเลขไทยสีเหลือง ภายใต้พระมหามงกุฎมีพระปรมาภิไธยย่อสีเหลือง และมีชื่อหน่วยทหารสีเหลืองเป็นแถวโค้งโอบใต้พระปรมาภิไธยย่อ ขอบธงด้านที่ติดกับคันธงมีเกลียวเชือกสีแดงสลัปดาห์ ด้านอื่นมีแถบจีบสีเหลืองกว้าง ๒ เซนติเมตร

ธงชัยเฉลิมพลของหน่วยทหารอากาศ

ธงชัยเฉลิมพลของหน่วยทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์

พระราชพิธีตั้งหมุดธงชัยเฉลิมพล

พระราชพิธีตั้งหมุดธงชัยเฉลิมพล ถือว่าเป็นพิธีสำคัญทางศาสนาพิธีหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะทรงประกอบพิธีนี้ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ท่ามกลางพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ชั้นผู้ใหญ่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะทรงตั้งธงแต่ละผืนติดกับด้ามธงโดยทรงดอกข้อนเงินลงบนตะปูทองเหลืองอย่างแน่น ซึ่งธงหนึ่งจะมีรูตะปูประมาณ ๓๒ - ๓๕ ตัว และที่ส่วนบนของคันธงจะมีลักษณะเป็นปุ่มโลหะกลิ้งกลมสีทองภายในกลวง ปุ่มกลมนั้นทำเป็นฝาเกลียวปิด - เปิดได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ จะทรงบรรจุเส้นพระเจ้าพร้อมด้วยพระพุทธรูปที่ได้เข้าพิธีพุทธาภิเษก

แล้วเชื่อว่า พระยอดธง ลงในปูมกลมแล้วทรงปิดฝาเกลียวชั้นแน่น ทรงเจิมแบ่งกระแจะจันทร์ที่ยอดธง
ทุกคัน พระสงฆ์สวดชัยมงคลคาถาตั้งแต่เริ่มพิธีจนเสร็จพิธี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงประกอบพิธีตั้งธงชัยเฉลิมพล โดยทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ พระราชทานแก่หน่วยทหารที่จัดตั้งขึ้นใหม่ และขอพระราชทานแทนคันเก้าที่ชำรุด
ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ภายในพระบรมมหาราชวัง

ส่วนประกอบของธงชัยเฉลิมพล มีดังนี้

๑. ยอดคันธง เป็นรูปข้างสามเศียรภายใต้พระมหามงกุฎ ทำด้วยโลหะสีทอง
๒. คันธง กว้างขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๓.๕ เซนติเมตร ยาว ๒.๔๓ เมตร
๓. คันธงระหว่างฐานข้างสามเศียรกับมุมบนของธง มีแถบธงชาติเป็นโบหูกระต่ายห้อย ซ้าย
ทั้งสองยาวเลยมุมตรงด้านล่าง ปลายชายแถบทั้งสองเป็นครุย
๔. คันธงตอนที่ตรงกับธงมีสักหลาดสีแดงต่อกับริมธงหุ้มรอบคันธง มีหมุดทำด้วยโลหะสีทอง
๑๕ หมุด หมุดที่ ๑ เป็นรูปประเทศไทย หมุดที่ ๒ เป็นรูปเสมาธรรมจักร หมุดที่ ๓ เป็นรูปพระ
ปรมาภิไธยย่อ หมุดที่ ๔ เป็นรูปรัฐธรรมนูญ หมุดต่อไป เป็นรูปเครื่องหมาย กองทหารเรือ หมุดที่ ๑ อยู่
บนสุด หมุดต่อไป เรียงลงมาตามลำดับ

รูปภาพส่วนประกอบของธงชัยเฉลิมพล

การอัญเชิญธงชัยเฉลิมพลเข้าร่วมในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์

ดังนั้นจากการที่ผู้เขียนได้นำเสนอแนวคิดและปรัชญาของชุมชนมากล่าวนำในข้างต้นเกี่ยวกับการใช้ธงรบและธงสัญญาณเป็นเครื่องมือสื่อสารให้แก่เหล่าทหารในการเข้าทำการรบ เพื่อให้ทหารเหล่านั้นมีจุดมุ่งมั่นร่วมกัน ณ จุดเดียวกัน และยังเป็นการบ่อนทำลายขวัญทหารของฝ่ายข้าศึก รวมทั้งก่อการตัดสินใจของแม่ทัพนายกองฝ่ายข้าศึกให้เกิดความสับสนลังเล ทั้งนี้หน้าที่หนึ่งของผู้บังคับบัญชาทหารในขณะนั้นจะต้องควบคุมจิตใจของตน และปลุกจิตวิญญาณของเหล่าทหาร ควบคุมความเป็นระเบียบและความยุ่งเหยิง ความกล้าหาญและความขลาดกลัว ด้วยวินัยทหารและเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของหน่วย พร้อมไปกับการประมาณสถานการณ์ของฝ่ายข้าศึกอย่างใกล้ชิด โดยหลีกเลี่ยงการปะทะกับข้าศึกในระหว่างที่ข้าศึกมีจิตใจห้าวหาญ และรอจังหวะจู่โจมในช่วงที่ข้าศึกเกิดความเหนื่อยล้า สำหรับเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจอย่างหนึ่งของกองทัพไทยที่ผู้บังคับบัญชาทหารนำมาใช้เป็นเครื่องมือใน

การควบคุมจิตใจของเหล่าทหารให้มีความมองอาจ และความกล้าหาญในการที่จะเข้าทำการรบในทุก ๆ สนามรบก็คือ ธงชัยเฉลิมพลประจำหน่วยทหาร ที่ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุดของทหาร และเป็นเกียรติยศสูงสุดของหน่วยทหาร ภายใต้คำปฏิญาณตนของเหล่าทหารต่อธงชัยเฉลิมพล ที่ว่า

- ข้าพเจ้า ขอกระทำสัตย์ปฏิญาณว่า
- ข้าพเจ้า จักยอมตาย เพื่ออิสรภาพ และความสงบแห่งประเทศชาติ
- ข้าพเจ้า จักอยู่ในศีลธรรมของศาสนา
- ข้าพเจ้า จะเทอดทูนและรักษาไว้ ซึ่งพระบรมเดชานุภาพแห่งพระมหากษัตริย์เจ้า
- ข้าพเจ้า จักรักษาไว้ ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- ข้าพเจ้า จักเชื่อถือผู้บังคับบัญชา และปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเคร่งครัด ทั้งจักปกครองแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความยุติธรรม
- ข้าพเจ้า จะไม่แพร่งพรายความลับของราชการทหารเป็นอันขาด

เอกสารอ้างอิง

พระราชบัญญัติธง พ.ศ.๒๕๒๒.

สำเภา พลธร, พล.ร.อ., ผู้แปลและเรียบเรียง. ตำราสงครามซุนวู. กรุงเทพฯ ฯ : สมสิริพริ้นติ้ง, ๒๕๕๐.

เสถียร วีรกุล, ผู้แปลและเรียบเรียง. ตำราสงครามซุนวู.

<http://th.wikipedia.org/wiki/ธงชัยเฉลิมพล>

<http://th.wikipedia.org/wiki/พิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล>

<http://th.wikipedia.org/wiki/พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์>

www.thaichicago.net/ebook/law/thaiflag1.pdf